

PREPRINT

Akseptert den 05.12. 2023 for publisering i Tidsskrift for velferdsforskning

Sitere:

Bjørnholt, M. (under utgivelse/in press). Fortsettelsesvold etter samlivsbrudd – konsekvenser for mødres helse og livskvalitet. *Tidsskrift for velferdsforskning*.

Fortsettelsesvold etter samlivsbrudd – konsekvenser for mødres helse og livskvalitet¹

Margunn Bjørnholt

Professor, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress og Fakultet for sosialvitenskap, VID vitenskapelige høyskole

margunn.bjornholt@vid.no

Sammendrag

Artikkelen viser hvordan fortsettelsesvold etter samlivsbrudd fører til helsebelastninger, dårlig livskvalitet og utstøting av arbeidslivet for voldsutsatte mødre. Artikkelen bygger på 46 intervjuer med voldsutsatte mødre. Den viser hvordan fortsatt kontakt med voldsutøver gjennom foreldresamarbeid og samfunnets mangelfulle og tildels negative respons påfører voldsutsatte mødre store belastninger etter å ha brutt med voldsutøver og at de instansene som skulle hjelpe kan videreføre volden.

Med begrepene *fortsettelsesvold*, *systemfasilitert vold* og *systemisk vold* bidrar artikkelen til å synliggjøre, begrepsfeste og nyansere fortsettelsesvoldens karakter og systemsvikt overfor voldsutsatte mødre etter samlivsbrudd og viser hvordan fortsettelsesvolden kan føre til uhelse. Økt forståelse av fortsettelsesvoldens karakter, hjelpeapparatets og rettsvesenets rolle, og konsekvensene av dette, er viktig for å hindre fortsettelsesvold etter samlivsbrudd og hjelpe voldsutsatte.

Nøkkelord: fortsettelsesvold, helse og livskvalitet, kvinnehelse, samlivsbrudd, vold i parforhold, voldsutsatte mødre

Abstract

The article shows how continued violence after a break-up leads to health problems, poor quality of life and exclusion from working life for mothers exposed to violence. The article is based on 46 interviews with mothers exposed to violence. It shows how the continued contact with the abuser through shared parenting and society's inadequate and partly negative response adds to abused mothers' ordeals after breaking up with the abuser.

By launching the concepts of *direct continued abuse*, *system-facilitated abuse* and *systemic abuse*, the article adds to the understanding of post-separation abuse by distinguishing between different forms of post-separation abuse depending on the role of the perpetrator and the systems involved. It elaborates and nuances the concept system abuse by distinguishing between two forms of system abuse: system facilitated abuse initiated by the perpetrator, and systemic abuse, which arises from inherent organizational dynamics and professional practices. Increased understanding of the nature of post-separation abuse, the role of help services and the judiciary, and abused mothers' post-separation challenges is important to prevent post-separation abuse and to give victims of violence the help and support they need to recover and move on in their lives.

Keywords health and quality of life, intimate partner violence, post-separation abuse, shared parenting, system abuse, women's health

Innledning

Målet med denne artikkelen er å undersøke hvordan vold etter samlivsbrudd påvirker voldsutsatte mødres helse og livskvalitet gjennom en analyse av kvalitative intervjuer med voldsutsatte mødre. Kvinnehelse og kjønnsforskjeller i helse er satt på den politiske dagsorden gjennom Kvinnehelseutvalget (NOU 2023: 5). Én mulig årsak til kjønnsforskjeller i helse som hittil er lite studert er vold og overgrep, til tross for at vi har god kunnskap både om kjønnsforskjeller i voldsutsatthet og om helsekonsekvenser av vold.

Artikkelen fyller et kunnskapshull når det gjelder konsekvenser av vold i parforhold etter samlivsbrudd, og særlig når det gjelder konsekvenser av fortsatt kontakt med voldsutøver og samspillet mellom fortsatt vold etter samlivsbrudd og samfunnets håndtering av samlivsbrudd og foreldresamarbeid. Artikkelen bidrar til å sette søkelys på hvordan erfaringer med fortsatt vold etter samlivsbrudd og belastninger knyttet til fortsatt kontakt med voldsutøver gjennom felles barn forstås å ha bidratt til sykdom og redusert livskvalitet av mødre som har slike erfaringer.

Kjønnete helsekonsekvenser av vold

Det er veletablert at det å ha vært utsatt for vold har sammenheng med en rekke helseproblemer, både somatiske og psykiske. Dette fant Astrid Irene Nerøien og Berit Schei (2008) i en studie der de koblet data fra den første landsomfattende norske omfangsstudien om vold og overgrep i Norge (Haaland et al., 2005) med registerdata. Sammenhengen mellom vold og helseproblemer er bekreftet i senere omfangsstudier (Thoresen & Hjemdal, 2014;

Sandmoe et al., 2017; Dale et al., 2023) samt i SSBs Livskvalitetsundersøkelse (Barstad, 2022). Ettersom flere kvinner rammes av den alvorlige volden og seksuelle overgrep som har negative konsekvenser for helsen (Thoresen & Hjemdal, 2014; Sandmoe et al., 2017; Bjørnholt & Hjemdal, 2018; Dale et al., 2023; Barstad, 2022) er det flere kvinner som lever med negative helsekonsekvenser av vold. Den dødelige partnervolden rammer også i hovedsak kvinner, og samlivsbrudd øker risikoen for partnerdrap (NOU 2020, s. 17). I en norsk kohortstudie med intervjuer med personer med risiko for å bli uføretrygdet og ti års oppfølging av registerdata, fant Eva Lassemo og Inger Sandanger (2018), at kvinner som har opplevd traumatiske hendelser – som vold – uføretrygdes oftere enn menn. I en longitudinell tverrsnittsstudie som ble supplert med et utvalg voldsutsatte kvinner som hadde oppsøkt hjelp, der alle svarte på spørsmål om vold og helse, fant også Alsaker et al. (2018) at voldsutsatte kvinner har lav livskvalitet sammenliknet med kvinner generelt.

Kjønnede helsekonsekvenser av samlivsbrudd

Samtidig som vold utgjør et kjønned helseproblem, har forskning på samlivsbrudd vist at samlivsbrudd har større negative helsekonsekvenser for kvinner enn for menn. I en registerstudie av sykmeldinger i seks år etter samlivsbrudd, fant Dahl, Hansen og Vignes (2015) at for kvinner med barn vedvarte høyt sykefravær lenge etter samlivsbruddet, mens menn, uavhengig av barn, kun hadde en kortvarig økning i sykmeldinger. Som forklaring på kjønnsforskjellen i sykefravær peker forfatterne på kjønnsforskjeller i foreldreskap og belastninger og konflikter knyttet til samarbeid om barna etter bruddet som de mest aktuelle forklaringene. Bo Vignes (2017) sammenliknet også sykefravær for skilte kvinner og kvinner som mistet partner i død, og fant at skilte kvinner hadde større sykefravær enn enkene. Studien kan ikke si noe om årsaken til dette, men dette kan tyde på at belastninger knyttet til felles barn med eks-partner kan være en faktor som påvirker mødres helse negativt. Både vold og samlivsbrudd har større konsekvenser for kvinners helse enn for menn, og vold kan være en mulig forklaring også på de negative konsekvensene av samlivsbruddⁱⁱ.

Vold etter samlivsbrudd

At volden ofte fortsetter etter samlivsbrudd er kjent fra internasjonale studier som også finner at det er en betydelig svikt i samfunnets respons på denne «fortsettelsesvolden», og at hjelpeapparatet ofte bidrar til og blir en del av volden (Holt, 2015; Saunders & Oglesby, 2016; Feresin et al., 2017, Sharp-Jeffs et al., 2018; Douglas, 2018; Hay et al., 2021; Katz, 2022). Men mens både temaet og begrepet «post-separation abuse» er veletablert i den

internasjonale voldsforskningen, har dette fått lite oppmerksomhet i en norsk sammenheng, med enkelte unntak (Bjørnholt, 2021; Bredal & Stefansen, 2022). Internasjonale studier tyder imidlertid på fortsettelsesvold etter brudd med voldsutøver er vanlig (Sharp-Jeffs et al., 2018). En ny, svensk, representativ befolkningsstudie om vold og seksuelle overgrep mot kvinner hadde med spørsmål om vold etter samlivsbrudd, og fant at hele 37% av voldsutsatte kvinner som har brutt med voldsutøver hadde opplevd vold også etter samlivsbruddet (Westerstrand et al., 2022).

Kvalitative studier finner at voldsutsatte mødre opplever store belastninger i foreldresamarbeidet etter å ha brutt med en partner som har utøvd vold (Holt, 2015; Hay, 2021; Katz, 2022, Bjørnholt, 2021). Fedre som har utøvd vold mot mor vil oftest fortsatt ha kontakt med barna etter samlivsbrudd (Mohaupt et al., 2020), noe som betyr at voldsutsatte mødre må samarbeide med og tilrettelegge for voldsutøverens foreldreskap. Dette kan i seg selv være belastende, og fortsatt kontakt som gir voldsutøver muligheter for fortsatt vold og kontroll. Samtidig må mødre ivareta barna under vanskelige betingelser (Bjørnholt, 2021).

Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon av samfunnets innsats på voldsfeltet (2022) avdekket at det er en alvorlig svikt i det norske samfunnets respons og hjelpetjenester for voldsutsatte. Det samme fant en evaluering av kommunenes innsats for reetablering av voldsutsatte etter krisesenteropphold (Jahnsen et al., 2022). Denne systemsvikten kan påføre ytteligere belastninger for voldsutsatte mødre, som både kan være utsatt for fortsatt vold (fra eks-partner) og nye utfordringer i møte med hjelpeapparat og rettsvesen (Douglas, 2018; Hay et al., (2021).

Ut fra den kunnskapen som finnes om vold og kjønnete mønstre i utsatthet og helsekonsekvenser av vold, om vold og systemutfordringer etter samlivsbrudd samt studier av helsekonsekvenser av samlivsbrudd, er rimelig å anta at vold etter samlivsbrudd har negative helsekonsekvenser for voldsutsatte mødre. Denne artikkelen undersøker hvordan voldsutsatte mødre beskriver belastninger etter samlivsbrudd, knyttet til foreldresamarbeid med voldsutøver, og hvilke konsekvenser dette har fått for deres helse og arbeidsevne.

Metode og materialer

Artikkelen trekker på reanalyser av kvalitative intervjuer og publisert materiale basert på i alt 46 voldsutsatte mødre som har brutt med en partner som har utøvd vold mot dem. Intervjuene

er samlet inn i to kvalitative forskningsprosjekter gjennomført i perioden 2016- 2023.ⁱⁱⁱ Deltakerne i de tre studiene er rekruttert gjennom sosiale medier og hjelpetjenester, og blant deltakere i en omfangsstudie (studie 1), selvrekruttert da de selv henvendte seg til forskeren (studie 2) rekruttert via kontakter i innvandremiljø (studie 3). Deltakerne i studie 1 er alle som var mødre i en større intervjustudie om vold i parforhold. Deltakerne i de to andre er rekruttert som voldsutsatte mødre. Intervjuene handlet om voldsutsattes erfaringer og hjelpsøking. Det var større variasjon i erfaringer med hjelpetjenester i den første studien, noe som kan skyldes at deltakerne i de to andre er et noe mer strategisk utvalg av mødre som tildels (studie 2) kontaktet meg for å fortelle om sine erfaringer. Helse og arbeidsdeltakelse kom opp i alle studiene som en av flere konsekvenser av volden, men helse var ikke hovedfokus i intervjuene. Intervjuene i studie 1 (16) og 3 (11) er tatt opp og transkribert, mens intervjuene i studie 2 (19) er gjort anonymt og skrevet ut som tilnærmet ordrette referater.

Intervjuene er analysert med en abduktiv tilnærming (Tavory & Timmermann, 2014). Alle intervjuutskriftene ble først lest flere ganger med vekt på ulike perspektiver, tematiske tyngdepunkt og teorier (Bjørnholt, 2019; 2020; 2021 og Helseth & Bjørnholt, 2023). For denne artikkelen er intervjuene analysert på nytt, med fokus på hvordan de voldsutsatte mødrene beskriver belastningene etter bruddet og foreldresamarbeidet med voldsutøver, og hvilke konsekvenser dette har fått for deres helse og arbeidsevne. Intervjuene er lest på nytt, og alle utsagn som handler om vold etter bruddet, møter med samfunnets institusjoner i denne fasen og belastninger og konsekvenser er trukket ut.

I fremstillingen av funnene har jeg valgt en neddempet form. Det er min fortellerstemme som bærer fortellingen, og de historiene jeg bygger på gjenfortelles i en knapp form som eksempler på de problematikkene jeg løfter frem. Denne formen skaper en større distanse enn om jeg hadde valgt en mer grafisk fremstillingsform. Dette er et dilemma når man skriver om erfaringer som bør vekke følelser som sympati og kanskje også rettmessig harme. På den andre siden kan en mer detaljrik og «nær» fremstilling utløse sterke emosjonelle reaksjoner som kan stenge for forståelsen. Det er en vanskelig avveining å både yte rettferdighet til den enkelte deltakerens erfaringer, og formidle dette på en slik måte at det øker forståelsen (se Bringedal Houge (2022) for en god refleksjon om dette dilemmaet i forskning på vold og traumer).

Teoretiske perspektiver

Artikkelen trekker på teori om vold i nære relasjoner som vektlegger kontroll, frykt og trusler, slik det er formulert av Evan Stark (2007) med begrepet «coercive control». På norsk finnes ikke et omforent begrep som fullt ut dekker det samme. Bredal og Stefansen (2022) oversetter til «tvingende kontroll» og knytter an til voldsregimebegrepet som er mye brukt i Norge. Tidligere forsøk på å fange inn denne dimensjonen av volden er Michael A. Johnsons begrep «patriarkalsk terror» (1995), senere «intimterror» (Johnson, 2008; 2023) og psykisk og emosjonell vold (Tolman, 1992). Det handler om at vold må forstås som et *regime* av makt og kontroll. I Norge kan Per Isdals voldsdefinisjon (2000) ses som uttrykk for en slik voldsforståelse. Ifølge Isdal er vold «*enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil*» (s. 36). Denne forståelsen av vold står i motsetning til en forståelse av vold som enkelthendelser og situasjonsbestemte episoder. Både Johnson og Stark understreker at denne volden er kjønnset og i all hovedsak begås av menn mot kvinner. Johnson skiller mellom terror og det han omtaler som «alminnelig (1995) eller situasjonsbestemt (2008) parvold» som han hevder ikke handler om kontroll og makt. Motsatt Johnsons intensjon har dette begrepet møtt kritikk for at det har blitt brukt i det amerikanske rettssystemet til å bagatellisere anklager om vold (Meier, 2015).

En forståelse av vold som vektlegger kontroll- og frihetsberøvelse har vunnet frem i lovgivning og i en viss grad i forskning, og flere land har kriminalisert «coercive control» som et eget lovbrudd (Stark & Hester, 2019). Mishandlingsbestemmelsen i den norske straffeloven (§282), som i tillegg til gjentatt fysisk vold også nevner trusler, frihetsberøvelse og frykt bygger på en slik mer helhetlig tenkning om vold (Aas, & Andersen, 2017).

Det å forstå at volden er intendert og systematisk, og handler om makt og kontroll er viktig for å forstå hvordan volden kan fortsette etter samlivsbrudd. Den internasjonale forskningen knytter fortsettelsesvold etter samlivsbrudd til coercive control (Katz, 2022).

Den manglende hjelpen og systemsvikten overfor voldsutsatte kan ses som *invalidering* (Salter, 2012) eller *ugyldiggjøring* (Leira, 2003) – av voldsutsatte kvinners erfaringer og hjelpebehov. Hvem som får sine erfaringer anerkjent og bekreftet er ikke tilfeldig, men inngår i kjønnede mønstre av verdsetting og sympati. Michael Salter (2012) argumenterer for at den systematiske ugyldiggjøringen av voldsutsatte kvinners erfaringer både i personlige

relasjoner og i samfunnets institusjoner må ses som en form for kjønnsdiskriminering som muliggjør, legitimerer, viderefører og forsterker vold og overgrep, og hindrer kvinner i å delta i samfunnet som fullverdige borgere. Her bruker jeg Salters begrep *institusjonell invalidering* om de voldsutsatte mødrenes erfaringer med at ulike deler av tjenestene og rettssystemet blir en del av fortsettelsesvolden etter samlivsbruddet.

Vold etter samlivsbrudd – konsekvenser for helse og arbeidsliv

Jeg har identifisert tre hovedformer for fortsettelsesvold: Direkte videreføring av volden fra voldsutøver, systemfasilitert fortsettelsesvold, som er voldsutøvers bruk av hjelpeapparat og rettsvesen, og systemisk vold som ikke direkte er foranlediget av voldsutøver. For langt de fleste voldsutsatte mødrene satte volden spor, både i form av helseproblemer og for arbeidsdeltakelse og karriere. Hovedsøkelyset her er på fortsettelsesvolden og konsekvensene av den.

Direkte videreføring av volden etter samlivsbrudd

Felles barn gjorde at mødrene måtte ha kontakt og legge til rette for voldsutøvers foreldreskap, og risikere å bli utsatt for fortsatt vold og kontroll, samtidig som de bekymret seg for barna. Fortsettelsesvolden kunne anta mange former. For en del handlet det om fortsatt vold, overgrep, kontroll og trusler. En ble over flere år presset til sex i forbindelse med overlevering av barna. En var blitt angrepet og skadet av eks-partner på egen arbeidsplass, og en fryktet at eks-partner hadde tilgang til IT-systemet på arbeidsplassen og at han kunne stalke og skade henne. Andre hadde blitt forsøkt påkjørt. En ble truet med å måtte kikke seg over skulderen resten av livet. Dette var en troverdig trussel, utfra den livstruende volden han hadde utsatt henne for og at han var del av et kriminelt miljø. Flere var reddere for voldsutøver etter at de hadde brutt ut. To viktige elementer i fortsettelsesvolden var bruk av økonomi og barna.

Økonomi brukes for å ramme henne

Av ulike grunner kom mange av mødrene dårlig ut i booppgjøret. Noen var blitt lurt til å overføre felles eiendom til ham, eller ble rådet av egen advokat til ikke å reise økonomiske krav for ikke å bli sett som vanskelig i foreldretvistsaken. Flere hadde blitt truet med at han skulle ødelegge økonomien om de brøt ut. I noen tilfelle påførte partneren bevisst boet utgifter og tap. Blant innvandrer-mødrene som hadde barn med norske menn hadde flere vært

husmødre og hatt liten egen inntekt. Men når hun vil skilles blir dette brukt dette mot henne. En opplevde at da hun kontaktet politiet om volden, konfronterte politiet henne med mannens anklager: Hvorfor hadde hun ikke bidratt til felles økonomi ved å betale regninger og lån?

Økonomi brukes også i fortsettelsen, med endeløse krangler om bidrag og økonomi. At mannen ikke betaler bidrag eller betaler veldig lite er en gjenganger. En opplevde at barna ofte kom tilbake fra samvær uten klærne hun kjøpte, og mente han gjorde dette for å ramme henne. Dette viser at det kan dreie seg om trivielle handlinger, som kan synes ubetydelige, der summen kan inngå i et regime av vold og kontroll. Flere sa at utgifter til rettssaker hadde knekket deres økonomi, og flere hadde ikke råd til å anke. En av mødrene vurderte å prostituere seg for å dekke utgiftene til rettssaker. Dårlig økonomi er i seg selv viktig årsak til dårlig helse (Clausen, 2014). Når den dårlige økonomien inngår i vold, blir det belastende på et mer eksistensielt plan. I tillegg til de praktiske økonomiske bekymringene, blir den voldsutsatte minnet på den makten voldsutøveren har til å påføre henne belastninger.

Bruk av barna

Bruk av barna som del av volden skjer på ulike måter. Flere var blitt truet med at han skulle ta barna om de gikk. Denne trusselen blir satt ut i livet ved bruddet, og tidligere ofte uengasjerte fedre gjorde krav på samvær, delt bosted eller full omsorg. Mange fryktet for barnas sikkerhet og helse under samvær. En opplevde at far hadde latt barna leke alene ved sjøen og datteren hadde havnet under vann og nesten druknet. En annen fortalte om risikabel lek hos far, og fryktet at barnet kunne bli skadet. Mens de bodde sammen hadde hun oppdaget at far lot ettåringen sitte uten sikring i barnestolen og bare så på når han falt ned. Når hun konfronterte han sa han at han måtte lære. Barn kunne også bli brukt som et middel for kontroll. En far nektet å kjøpe barnesete, slik at hun ble tvunget til å kjøre barnet til og fra samvær. Barn ble også utsatt for ekstrem kontroll, som kamera- og mobilovervåking, tvunget til å skifte alle klærne når de kom til ham eller nektet all kontakt med mor under samvær. Andre bekymret seg for rus og seksuelle overgrep. Gjennomføring av samvær var ofte forbundet med problemer. Fedrene brøt avtaler, dukket ikke opp eller barna kom ikke hjem.

Andre opplevde at barna ble manipulert, for eksempel ved å fortelle dem at moren har utøvd vold mot enten dem selv eller barna. En fortalte barna at moren biter ham. Dette hadde skjedd, men i en situasjon der han tok kvelertak og hun bet for å komme fri. Men det fikk barna ikke vite. En annen fortalte at faren fikk barna til å si at «mamma slår oss» mens han

tok det opp på mobilen. Barn som ble utsatt for slik manipulering ble veldig forvirret og reagerte med sterke følelsesutbrudd, og mødre brukte mye tid og krefter på å hjelpe dem å bearbeide følelser og skaffe helsehjelp. Samtidig var de redde for å kritisere far av frykt for å bli beskyldt for foreldrefiendtlighet, noe flere hadde opplevd. Bekymring, logistikk og reparasjonsarbeid knyttet til samvær var svært belastende for både mødre og barn. En del av mødre hadde mistet barna til voldsutøver.

Systemfasilitert fortsettelsesvold

Nå mange opplevde at volden ble videreført og forverret etter bruddet skyldes det i betydelig grad hjelpeapparatets manglende eller direkte skadelige respons. Flere hadde opplevd at voldsutøveren mobiliserte både offentlige instanser og private nettverk og bekjenskaper mot henne idet hun avslørte volden og brøt opp. Et typisk forløp er at idet hun går fra ham og eventuelt politianmelder ham for volden, går det bekymringsmelding på henne til barnevernet, gjerne anonymt, og det igangsettes en undersøkelsessak. Andre opplevde at voldsutøveren mobiliserte skole, barnehage, nabolag og familie der han fortalte at hun er psykisk syk og at han kjemper for å redde barna. Voldsutøvere med gode forbindelser til politi eller rettsvesen brukte disse for å få politiet til å henlegge voldssaken, ved fremstille henne som en «gal dame» som kom med ubegrunnede anklager og bare var ute etter penger. Flere av mødre ble gjenstand for gjentatte saker i barnevern og/eller retten. En ble innkalt til ukentlige, forhørsliknende møter hos barnevernet over flere år etter gjentatte meldinger fra hennes eksmann. Andre måtte stadig i retten i nye saker om samvær og omsorg. Enkelte voldsutøvere kom også med motanklager, og anklaget henne for vold eller voldtekt av dem selv eller for vold mot barna. En ble ilagt besøksforbud etter en motanklage om vold mot mannen. En fortalte at retten hadde avgjort at voldsutøver skulle ha samvær med tilsyn på en institusjon. Der var han så truende mot personalet at det ble umulig å gjennomføre samvær. Da jeg intervjuet henne var hun blitt stevnet for samværs sabotasje til tross for at ansvaret for gjennomføring av samvær var lagt til offentlige myndigheter. Til tross for at hun har fått medhold, kunne han fortsette å bruke rettsvesenet til å ramme henne.

Den systemfasiliterte volden kunne også handle om hjelpernes passivitet: I flere tilfeller ble hun skjelt ut og truet i familievernets påsyn uten at noen grep inn, og flere ga uttrykk for at familievernet, gjennom å innta en nøytral rolle, godtar og «velsigner» volden.

Systemisk vold

Ugyldiggjørende møter med hjelpeapparatet blir en videreføring av volden. Flere opplevde at de ble møtt med mistro, eller volden ble ikke gjort relevant når det skulle avtales samvær. Mødrenes opplevde at bekymringer knyttet til samvær og fedrenes omsorg ikke ble tatt alvorlig, og ble tolket i hjelpeapparat og rettsvesen som en likeverdig foreldrekonflikt, eller som at de var fiendtlige mot far og lite samarbeidsvillige. En opplevde da hun fortalte om volden til familievernet at de samme dag sendte melding til barnevernet på grunn av høyt konfliktnivå. Flere opplevde at deres reaksjoner på volden, frykt for voldsutøver og bekymring for barna ikke ble tatt på alvor, men kunne bli brukt mot dem. Det er også eksempler på direkte fordømmelse og avvising, og flere hadde opplevd å bli stemplet som mentalt ustabil, mistrodd eller beskyldt for å være lite samarbeidsvillige foreldrefiendtlighet, eller samværs sabotasje. Andre gikk med på avtaler de ikke var komfortable med fordi de var redde for å bli sett som fiendtlige mot far.

Mødrene opplevde også å bli stilt overfor uforenelige krav, som at hun ikke kunne holde tilbake barnet fra samvær da det ville gå utover barnevernets vurdering av henne som mor. Men om barnet ble utsatt for noe under samvær ville hun være ansvarlig for å ha satt barnet i en farlig situasjon.

I andre tilfelle var det uklarhet og koordineringsproblemer mellom ulike instanser og lovverk, som der foreldretvistsaken hindret henne i å få den beskyttelsen hun trenger. Andre fikk ikke helsehjelp fordi behandling ikke settes i gang før livssituasjonen er stabil – og det blir den ikke fordi voldsutøver holder henne i en evig kamp. I noen tilfelle var det ikke mangel på koordinering, men tvert om tverretattlig samarbeid til skade for henne. En ble stående uten livsopphold i over et år etter at NAV stanset ytelse etter at barnevernet, i tett dialog med far, hevdet hun kom til å miste barna. Hun mistet ikke barna, men ble alvorlig underernært og måtte innlegges.

Konsekvenser av volden

Den fortsatte volden og voldsutøvers bruk av hjelpeapparat og rettsvesen utgjør en stor samlet belastning. Det var tre veier til sykdom eller ut av arbeidslivet: En del ble syke eller presset ut av jobb under samlivet, og fortsettelsesvolden hindrer dem i å komme seg på beina igjen etter bruddet og har gjort at deres nettverk, troverdighet og økonomi er svekket. Andre ble først syke av fortsettelsesvolden og belastningene etter bruddet. En del hadde også måttet si opp

jobben og fikk pleiepenger for å ta seg av barn som var blitt syke av volden og belastningene barna ble påført av voldsutøver under samvær. Felles er at for mange går all energi etter bruddet til å beskytte dem selv og barna mot voldsutøver, og håndtering av påkjenninger av kontakt med voldsutøver, for egen del og for barna.

Et gjennomgående tema er at mange av mødrene har opplevd responsen fra en rekke av samfunnets institusjoner som negativ, utilstrekkelig eller ødeleggende. At hun møtes med mistro, blir sett som syk eller vanskelig, mens volden videreføres gjennom hjelpeapparat og rettsvesen viderefører den undergravingen av henne som skjedde i parforholdet.

Flere sier at den volden de opplevde i parforholdet ikke var noen ting i sammenlikning med det de opplevde etter at de gikk ut av forholdet, når de opplever å ha både voldsutøver og systemet imot seg. Om de hadde visst hvordan det kom til å bli, ville de ikke ville gått fra ham, men heller blitt for å kunne beskytte barna sier en del av de norske mødrene, mens noen av innvandrer-mødrene aldri ville fått barn med en norsk mann. Det å skulle ivareta barna i en situasjon med fortsatt vold og med begrensede muligheter for å beskytte barna utgjør et ekstra emosjonelt arbeid og store belastninger for de voldsutsatte mødrene (Bjørnholt, 2021; Helseth & Bjørnholt, 2023).

Videre kan det at de holdes fast i stadige kamper med voldsutøver gjennom fortsatt vold og kontroll, gjentatte rettssaker, meldinger til barnevern og annet føre til at de ikke får helsehjelp til tross for at de har behov for det. En ble avvist av Distriktpspsykologisk senter (DPS) fordi hun ikke var i en stabil livssituasjon på grunn av at voldsutøveren fortsatte å plage henne. En annen fikk vite at hun ikke kunne få behandling, da de symptomene hun hadde var helt som forventet utfra den volden hun hadde opplevd.

Enkelte av mødrene sier at de har gått helt til grunne: De har mistet barna til voldsutøver, opplever at de er maktesløse og rettsløse og ikke kan beskytte barna, og har blitt alvorlig syke eller uføre. I enkelte tilfelle fulgte jeg denne prosessen mens den utspilte seg. Jeg intervjuet en mor som fortalte om utfordringer i foreldresamarbeidet. Hun hadde foreldresansvaret alene, og hennes advokat mente at det ikke var noen risiko for at faren ville vinne frem med å ta fra henne barna som han truet med. På intervjuetidspunktet hadde hun nettopp anmeldt ham for vold. Like etter intervjuet fikk jeg oppdatering om at nå hadde situasjonen drastisk endret seg til det verre, da barnevernet, som bisto med gjennomføring av samvær, uten forvarsel hadde

plassert barna hos voldsutøveren. Da hun tok kontakt igjen et år senere hadde hun tapt foreldretvistsakene både i tingrett og lagmannsrett, hadde fått begrenset samvær med tilsyn, og var innlagt til observasjon for akutt selvmordsfare. Hun hadde forgjeves forsøkt å få helsehjelp, og hadde selv betalt for psykolog, men hadde ikke råd til å fortsette, da hun i likhet med mange av mødrene var på arbeidsavklaringspenger og hadde dårlig økonomi.

Selv for dem som klarte å fortsette i jobb, hadde volden konsekvenser. En av de første mødrene jeg intervjuet svarte da jeg spurte om volden hadde fått noen konsekvenser for jobb, at det hadde jo gått utover publikasjonslisten! Dette var en viktig påminnelse om at voldsutsatte finnes i alle grupper av befolkningen. I academia der det er «publish or perish», vil det ha store konsekvenser for karrieren om man ikke publiserer nok.

I tillegg til målbare konsekvenser for helse og arbeidsevne bidrar det å leve i en situasjon med vold, trusler og frykt til det jeg vil kalle eksistensiell uhelse. Det undergraver hennes trygghet, hennes relasjoner og muligheter for å knytte bånd til andre mennesker. En forteller at på grunn av den kroniske trusselsituasjonen hun befinner seg i, tenker hun nå alltid instrumentelt og strategisk på hvilke relasjoner hun skal bygge opp på det nye stedet hun har flyttet til. Hun vet hun kommer til å trenge troverdige personer kan støtte henne i nye runder i retten eller barnevernet. Dette har gjort at hun bevisst søker å bygge opp en vennskapskrets av personer i sentrale posisjoner. Hun vurderer også å finne en mann i en god posisjon for å skaffe seg beskyttelse. Dette grunnleggende tapet av ontologisk trygghet og autentisitet i relasjoner er en stor sorg. Hun lengter etter bare å være seg selv, å være sammen med venninnene sine, drikke vin og le og tulle med folk hun er glad i uten noen baktanke. Nå er alt hun gjør kalkulert. Dette er et grunnleggende tap av frihet til å være i verden og inngå relasjoner betingelsesløst som seg selv og som et fritt menneske.

Diskusjon

Målet med artikkelen har vært å sette søkelyset på fortsettelsesvold etter samlivsbrudd og konsekvensene for livskvalitet og helse. Fortsettelsesvolden som blir beskrevet i intervjuene deles i tre ulike former: *Direkte fortsettelsesvold* ved at voldsutøveren fortsatt utøver vold og kontroll, herunder gjennom økonomi og barna, *systemfasilitert fortsettelsesvold* der voldsutøver mobiliserer rettsvesen og hjelpeapparat som ledd i fortsettelsesvolden, og *systemisk vold*, der hjelpeapparat og rettsvesen fungerer som voldsutøverens forlengede arm, men uten at voldsutøver selv direkte står bak. Dette er en videreutvikling og nyansering av

funn i andre studier som skiller mellom fortsettelsesvold fra voldsutøver og systemvold (Douglas, 2018) eller systemutfordringer (Hay et al, 2021). Både den direkte fortsettelsesvolden fra voldsutøver, og voldsutøvers bruk av hjelpeapparat og rettsvesen forstås best i lys av Starks begrep «coercive control» (2007) og relaterte begrep som ser vold som et pågående regime av trusler og kontroll. Voldsutøver kan både kan virkeliggjøre trusler som ble fremsatt i parforholdet, som å ødelegge hennes økonomi eller ta fra henne barna, og høste fruktene av å ha isolert henne eller undergravet henne, slik at hun står uten nettverk og med svekket troverdighet etter bruddet.

Når den voldsutsatte bryter ut av forholdet, kanskje etter år med vold og kontroll, vil hun ofte være preget av volden. Som følge av dette vil hun kanskje ikke fremstå som den beste versjonen av seg selv. Når hun i stedet blir mistrodd og motarbeidet av de tjenestene som skulle hjelpe, brytes hun ytterligere ned, og blir stadig mer traumatisert. Dette kan gå utover hennes troverdighet i møte med instanser som barnevern og rettsvesen. Mens hun blir mistrodd, får voldsutøveren gjennomslag, og hans problembeskrivelse blir trodd og lagt til grunn. Voldsutøveren får et stadig større overtak, og hennes erfaringer og person ugyldiggjøres gjennom institusjonell invalidering (Salters, 2012).

Hjelpeapparatet og rettsvesen kan også uten voldsutøvers direkte påvirkning handle i voldsutøvers interesse. Denne systemvolden må forstås som ikke-intenderte konsekvenser av organisatoriske og diskursive forhold i profesjonene og samfunnet. Her vil (manglende) kunnskap og forståelser av vold og foreldrekonflikter være viktig. I tråd med andre studier som finner at vold ofte misforstås og (feil-)behandles som foreldrekonflikt (Archer-Kuhn, 2018; Bredal & Stefansen, 2022), uttrykker flere av mødrene frustrasjon over at volden de opplever, blir tolket som en foreldrekonflikt i hjelpeapparat og rettsvesen. Dette ser jeg som en mulig grunn til at hjelpeapparatet kan komme til å videreføre volden. Andre interne system- og profesjonslogikker kan også spille inn. Aadnanes og Syrstad (2021) finner en økende risiko-orientering i det norske barnevernet, som fører til økt problematisering av foreldre og et negativt fokus på å finne feil, heller enn å se etter resiliens og styrke. Dette mener forfatterne kan henge sammen med økt barnesentrering og hybridisering av tjenesten med en sterkere vekt på kontroll på bekostning av hjelp. Tilsvarende fant Bakketeig et al. (2019) en hybridisering av tjenester i voldsfeltet der hjelp i økende grad ble vevd sammen med kontroll som følge av økte krav til samarbeid og samordning. Utfra funnene som er lagt frem her, kan en slik utvikling føre til ytterligere invalidering av voldsutsattes erfaringer.

Endelig kan kulturelle forestillinger om kjønn og foreldreskap spille inn. Det er en lang tradisjon for at voldsutsatte mødre møtes med mistro og at det sås tvil om deres foreldreskap (Lapierre, 2008). Dette kan henge igjen, selv om nyere forskning på voldsutsatte mødre og barn i større grad ser mødre som viktige omsorgspersoner for barna (Lapierre et al., 2018; Katz, 2022). Bjørnholt (2021) argumenterer for at voldsutsatte mødre havner i skyggen av likestillingen: Likestilt foreldreskap er en bærebjelke i det norske likestillingsprosjektet (Bjørnholt, 2012), og det at foreldreskap forstås i lys av en motsetning mellom modernitet og tradisjonalt, kan gjøre at fedres foreldreskap ses i et positivt lys av endring og modernitet, mens mødres foreldreskap blir sett som uttrykk for de tradisjonelle kjønnsrollene og som et hinder for likestilling. Denne forståelsesrammen kan gjøre det vanskelig å ta inn over seg voldsutsatte mødres erfaringer med vold fra barnefar.

Helsekonsekvensene av fortsettelsesvolden må ses som et resultat av at denne både viderefører/forverrer helsekonsekvensene av volden i parforholdet, og gir ytterligere belastninger og helseskader i tillegg til skader påført før bruddet. Den systemfasiliterede volden og den systemiske volden medfører noen særlige tilleggsbelastninger. Mens fortsettelsesvolden fra voldsutøver er noe den voldsutsatte til en viss grad kunne forvente utfra sin kjennskap til ham, vil det at de som skulle hjelpe i stedet blir en del av opplevet som et sjokk. Flere sier dette er det verste, at de som skulle hjelpe i stedet blir voldsutøvers forlengede arm, mens de og barna ikke har noen rettsikkerhet, og flere sa de hadde mistet troen på hjelpeapparatet og rettsvesenet. Dette tapet av tillit til samfunnets institusjoner representerer et eksistensielt tap av ontologisk trygghet. De helsemessige konsekvensene av at hjelpesystemer handler i voldsutøvers interesse har vært beskrevet som sekundærtraumatisering (Laing, 2017). For det andre er konsekvensen at de må leve i en belastende situasjon med fortsatt vold og trusler fra voldsutøver, og også kjempe mot de instansene de trodde skulle hjelpe.

Den samlede effekten av fortsettelsesvolden er både konkrete helseplager, sykdom og arbeidsuførhet, og eksistensiell uhelse, der hele hennes livsgrunnlag og ontologiske trygghet undergraves. Både voldsutøvers fortsatte nærvær og kontroll i hennes liv og den institusjonelle invalideringen i hjelpesystemer og rettsvesen kan bidra til *eksistensiell uhelse*.

Konklusjon

Ved å sette søkelyset på konsekvensene for helse og livskvalitet av fortsettelsesvold etter samlivsbrudd fyller denne artikkelen fyller et viktig kunnskapshull. Gjennom analysen utvikles nye begreper som bidrar til begrepsfeste vold og systemsvikt etter samlivsbrudd. Med begrepet *fortsettelsesvold* lanseres et norsk begrep for et fenomen som så langt ikke har hatt et norsk navn. Dette er viktig for å synliggjøre fenomenet. Videre bidrar artikkelen med begrepene *systemfasilitert vold* og *systemvold* til å nyansere og skille mellom ulike former for det andre forskere har kalt «system abuse» (Douglas, 2018) eller systemutfordringer (Hays et al, 2021). Begrepet *eksistensiell uhelse* er et bidrag til å teoretisere helse og livskvalitet utover konkrete og målbare helseskader. Dette begrepet knyttes til det å leve i konstant beredskap og frykt og tap av grunnleggende trygghet og tillit.

Voldsutsatte mødre står i en svak posisjon som samfunnsborgere da både belastningene og hensynet til barna kan hindre dem i stå frem og tale sin sak. De har dermed i liten grad en stemme i offentligheten. Det er derfor særlig viktig med forskning på dette temaet, slik at stemmer som ikke kommer til orde i offentligheten i større grad kommer frem.

Implikasjoner

Bedre forståelse av de belastningene voldsutsatte mødre opplever og helsekonsekvensene av disse vil kunne bidra til økt forståelse og bedre hjelp til voldsutsatte mødre og barn. Bedre kunnskap om sammenhenger mellom vold og kvinnehelse, både før og etter samlivsbrudd, og i ulike livsfaser vil også kunne bidra til bedre forklaringer på kjønnsforskjeller i helse, sykefravær og arbeidslivstilknytning.

Begrensinger og forbehold

Artikkelen viser hvordan fortsettelsesvold fører til uhelse og lav livskvalitet basert på voldsutsatte mødres fortellinger. Analysen er rettet mot hvordan fortsettelsesvolden arter seg og konsekvenser av denne for mødre med slike erfaringer. Den gir ikke grunnlag for å si noe om fortsettelsesvoldens omfang eller kausale sammenhenger mellom fortsettelsesvold og uhelse. Selv om søkelyset her har vært på erfaringer etter brudd med voldsutøver er det heller ikke mulig å skille skarpt mellom konsekvenser fra vold før og etter bruddet.

Referanser

- Alsaker, K., Moen, B. E., Morken, T., & Baste, V. (2018). Intimate partner violence associated with low quality of life-a cross-sectional study. *BMC women's health*, 18(1), 1-7. <https://doi.org/10.1186/s12905-018-0638-5>
- Archer-Kuhn, B. (2018). Domestic violence and high conflict are not the same: A gendered analysis. *Journal of social welfare and family law*, 40(2), 216-233. <https://doi.org/10.1080/09649069.2018.1444446>
- Barstad, A. (2022). Negative livshendelser – hvem rammes mest? *SSB analyser 2022/6*. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar/artikler/negative-livshendelser--hvem-rammes-mes>
- Bjørnholt, M. (2021). I skyggen av likestillingen–voldsutsatte mødre i Norge. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 5(6), 1-18. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2021-06-04>
- Bjørnholt, M. (2019). The social dynamics of revictimization and intimate partner violence: an embodied, gendered, institutional and life course perspective. *Nordic journal of criminology*, 20(1), 90-110. <https://doi.org/10.1080/14043858.2019.1568103>
- Bjørnholt, M. (2012). [From Work-Sharing Couples to Equal Parents. Changing Perspectives of Men and Gender Equality](#). I M. J. Samuelsson, C. Krekula & M. Åberg (Red.), *Gender and Change. Power, Politics and Everyday Practices* (s. 53–72). Karlstad University Press. <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=2609&pid=diva2%3A1446397>
- Bjørnholt, M., & Hjemdal, O. K. (2018). Measuring violence, mainstreaming gender: does adding harm make a difference? *Journal of Gender-Based Violence*, 2(3), 465-479. <https://doi.org/10.1332/239868018X15366982109807>
- Bredal, A., & Stefansen, K. (2022). Vold eller foreldrekonflikt? Voldsutsatte mødres erfaringer med barneverntjenesten etter samlivsbrudd. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 99(2-3), 130-147. <https://doi.org/10.18261/tnb.99.2-3.5>
- Bredal, A., Stefansen, K., & Bjørnholt, M. (2022). Why do people participate in research interviews? Participant orientations and ethical contracts in interviews with victims of interpersonal violence. *Qualitative research*. 14687941221138409.
- Bringedal Houge, A. (2022). Violent re-presentations: Reflections on the ethics of re-presentation in violence research, *Qualitative Research*. <https://doi.org/10.1177/14687941221079532>.
- Claussen, B. (2014). *Fattigdom i Norge*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

- Dahl, S. Å., Hansen, H. T., & Vignes, B. (2015). His, her, or their divorce? Marital dissolution and sickness absence in Norway. *Journal of Marriage and Family*, 77(2), 461-479. <https://doi.org/10.1111/jomf.12166>
- Dale, M. T. G., Aakvaag, H. F., Strøm, I. F., Augusti, E. M., & Skauge, A. D. (2023). *Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen*. Rapport 1. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, <https://www.nkvts.no/rapport/omfang-av-vold-og-overgrep-i-den-norske-befolkningen/>
- Douglas, H. (2018). Legal systems abuse and coercive control. *Criminology & criminal justice*, 18(1), 84-99. <https://doi.org/10.1177/1748895817728380>
- Douglas, H., & Fell, E. (2020). Malicious reports of child maltreatment as coercive control: Mothers and domestic and family violence. *Journal of family violence*, 35(8), 827-837. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00128-1>
- Feresin M., Folla N., Lapierre S., Romito P. (2018). Family mediation in child custody cases and the concealment of domestic violence. *Affilia*, 33(4), 509–525. <https://doi.org/10.1177/0886109918766659>
- Gutowski, E. R., & Goodman, L. A. (2023). Coercive control in the courtroom: The legal abuse scale (LAS). *Journal of family violence*, 38(3), 527-542. <https://doi.org/10.1177/17488958177283>
- Hafstad, G. S., & Augusti, E. M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten. En nasjonal undersøkelse av norsk ungdom i alderen*. Rapport 4, 2019. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. <https://www.nkvts.no/rapport/ungdoms-erfaringer-med-vold-og-overgrep-i-oppveksten-en-nasjonal-undersokelse-av-ungdom-i-alderen-12-til-16-ar/>
- Hay, C., Grobbelaar, M. & Guggisberg, M. (2021). Mothers' Post-separation Experiences of Male Partner Abuse: An Exploratory Study. *Journal of Family Issues*, 0-00. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0192513X211057541>
- Helseth, H., & Bjørnholt, M. (2023). Ordinær møter ekstraordinær: Voldsutsattes forståelser, mestringsstrategier og frigjøring fra voldelige partnere. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 64(3), 187-205. <https://doi.org/10.18261/tfs.64.3.1>
- Holt, S. (2015). Post-separation fathering and domestic abuse: Challenges and contradictions. *Child abuse review*, 24(3), 210-222. <https://doi.org/10.1002/car.2264>
- Haaland T, Clausen SE, Schei B. (2005). *Vold i parforhold – ulike perspektiver*. NIBR-rapport. Rapport 3. Norsk institutt for by-og regionalforskning,

<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5762/2005-3.pdf?sequence=1>

- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Kommuneforlaget.
- Jahnsen, S. Ø., Kårtveit, B., Lundeberg, I. R., Sivertsen, K., Bergman, S., Sandmoe, A., ... & Øverlien, C. (2022). *Krisesenter-kommunenes arbeid og oppfølging i reetableringsfasen*. Rapport 20. NORCE Helse og samfunn.
<https://hdl.handle.net/11250/2998978>
- Johnson, M. P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 57(2), 283-294.
<https://doi.org/10.2307/353683>
- Johnson, M. P. (2008). *A typology of domestic violence: intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence*. Northeastern University Press.
- Johnson, M. P. (2023). My Reactions to “Johnson’s Typology of Intimate Partner Violence: Reflecting on the First 25 Years and Looking Ahead”. *Journal of Family Violence*, 1-4. <https://doi.org/10.1007/s10896-023-00595-7>
- Katz, E. (2022). *Coercive Control in Children's and Mothers' Lives*. Oxford University Press.
- Laing L. (2017). Secondary victimization: Domestic violence survivors navigating the Family law system. *Violence Against Women*, 23(11), 1314–1335.
<https://doi.org/10.1177/1077801216659942>
- Lapierre S. (2008). Mothering in the context of domestic violence: the pervasiveness of a deficit model of mothering. *Child and Family Social Work*, 13: 454– 463.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2008.00563.x>
- Lapierre, S., Côté, I., Lambert, A., Buetti, D., Lavergne, C., Damant, D., & Couturier, V. (2018). Difficult but Close Relationships: Children’s Perspectives on Relationships With Their Mothers in the Context of Domestic Violence. *Violence Against Women*, 24(9), 1023–1038. <https://doi.org/10.1177/1077801217731541>
- Lassemo, E., & Sandanger, I. (2018). Potentially traumatic events as predictors of disability pension: A 10-year follow-up study in Norway. *Scandinavian journal of public health*, 46(3), 340-346. <https://doi.org/10.1177/1403494817722925>
- Leira, H. K. (2003). *Det gode nærvær: kulturens psykologiske betydning*. Fagbokforlaget.
- Meier, J. S. (2015). Johnson's differentiation theory: Is it really empirically supported?. *Journal of Child Custody*, 12(1), 4-24.
<https://doi.org/10.1080/15379418.2015.1037054>

- Mohaupt, H., Duckert, F., & Askeland, I. R. (2020). How do men in treatment for intimate partner violence experience parenting their young child? A descriptive phenomenological analysis. *Journal of family violence*, 35(8), 863-875.
<https://doi.org/10.1007/s10896-019-00083-x>
- Mossige, S., & Stefansen, K. (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015*. NOVA Rapport 5. NOVA, OsloMet.
<https://hdl.handle.net/20.500.12199/5104>
- Nerøien A.I., & Schei B. (2008). Partner violence and health: Results from the first national study on violence against women in Norway. *Scandinavian Journal of Public Health*, 36(2):161-168. doi:10.1177/1403494807085188
- NOU 2020: 17 *Varslede drap. Partnerdrapsutvalgets utredning.*
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-17/id2791522/?ch=1>
- NOU 2023: 5 *Den store forskjellen — Om kvinners helse og betydningen av kjønn for helse.*
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-5/id2964854/>
- Riksrevisjonen (2022). *Undersøkelse av myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner. Rapport 3:8 (2021–2022)*. <https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2021-2022/undersokelse-av-myndighetenes-innsats-mot-vold-i-nare-relasjoner/>
- Salter, M. (2012). Invalidation: A neglected dimension of gender-based violence and inequality. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 1(1), 3-13.
<https://doi.org/10.5204/ijcjsd.v1i1.73>
- Sandmoe, A., Wentzel-Larsen, T., & Hjemdal, O. K. (2017). Vold og overgrep mot eldre personer i Norge En nasjonal forekomststudie. Rapport 9. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. <https://www.nkvts.no/rapport/vold-og-overgrep-mot-eldre-personer-i-norge-en-nasjonal-forekomststudie/>
- Saunders D. G., Oglesby K. H. (2016). No way to turn: Traps encountered by many battered women with negative child custody experiences. *Journal of Child Custody*, 13(2–3), 154–177. <https://doi.org/10.1080/15379418.2016.1213114>
- Sharp-Jeffs, N., Kelly, L., & Klein, R. (2018). Long journeys toward freedom: The relationship between coercive control and space for action: Measurement and emerging evidence. *Violence Against Women*, 24, 163-185.
<https://doi.org/10.1177/107780121668619>
- Tavory, I., & Timmermans, S. (2014). *Abductive analysis: Theorizing qualitative research*. University of Chicago Press.

- Thiara R. K., Humphreys C. (2017). Absent presence: The ongoing impact of men's violence on the mother-child relationship. *Child & Family Social Work*, 22(1), 137–145.
<https://doi.org/10.1111/cfs.12210>
- Toews M. L., Bermea A. M. (2017). “I was naive in thinking, ‘i divorced this man, he is out of my life’”: A qualitative exploration of post-separation power and control tactics experienced by women. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(14), 2166–2189.
<https://doi.org/10.1177/0886260515591278>
- Stark, E. (2007). *Coercive control: The entrapment of women in personal life*. Oxford University Press.
- Thoresen, S., & Hjemdal, O. K. (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Rapport 1. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. <https://www.nkvt.no/rapport/vold-og-voldtekt-i-norge-en-nasjonal-forekomststudie-av-vold-i-et-livsløpsperspektiv/>
- Vatnar, S. K. B., & Bjørkly, S. (2010). Does It Make Any Difference if She Is a Mother? An Interactional Perspective on Intimate Partner Violence With a Focus on Motherhood and Pregnancy. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(1), 94–110. <https://doi.org/10.1177/0886260508329129>
- Vignes, B. (2017). Crisis or chronic strain? Gender and age differences in sickness absence following early spousal loss. *Journal of health and social behavior*, 58(1), 54-69.
<https://doi.org/10.1177/0022146516688243>
- Westerstrand, J., Strid, S., Carsbring, A., & Ekbrand, H. (2022). *Kvinnors trygghet: Ett jämställt samhälle fyllt av våld*. Rapport. Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige och Örebro universitet. <https://www.roks.se/fakta-och-statistik/kvinnors-trygghet-ett-jamstallt-samhalle-fyllt-av-vald-2022>
- Aadnanes, M., & Syrstad, E. (2021). Barnesentrering og risikoorientering i det norske barnevernet: Utfordringer i profesjonell praksis i saker med alvorlig vold eller omsorgssvikt. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 39(2–3).
<https://doi.org/10.5324/barn.v39i2-3.3780>

ⁱ Arbeidet med artikkelen er støttet av Justis- og beredskapsdepartementet som del av forskningsprogrammet Vold i nære relasjoner ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress 2014-2024, prosjektet Vold i parforhold, kjønn, likestilling og makt, og Horizon 2020 og Norges forskningsråd (GENDER-NET Plus ERA-NET Cofund), som del av prosjektet Violence against women migrants and refugees: analysing causes and effective policy response.

Takk til Hans Tore Hansen og Liv Johanne Syltevik for inspirerende og fruktbare diskusjoner i startfasen av dette arbeidet. Takk også til Kvinnehelseutvalget som inviterte meg og kolleger ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress til å komme med innspill om sammenhenger mellom vold og kvinnehelse. Dette ga meg anledning til å videreutvikle ideen og skissere den argumentasjonen som videreutvikles her. Sist, men ikke minst, vil jeg takke forskningsdeltakerne.

ii Dette resonnementet krediteres Hans Tore Hansen som var ansvarlig for samlivsbruddsstudien og veileder for Bo Vignes. Det var Hansen, som i en samtale med meg om muligheter for å undersøke helsekonsekvensene av vold etter samlivsbrudd gjorde meg oppmerksom på samlivsbruddsstudien og særlig Vignes' artikkel som kunne peke i denne retningen.

iii

Materialet består av 35 mødre med majoritetsnorsk bakgrunn, 16 intervjuet 2017–18 (studie 1) og 19 mødre intervjuet 2020–22 (studie 2) som del av prosjektet Vold i parforhold, kjønn, likestilling og makt innen forskningsprogrammet Vold i nære relasjoner 2014–19 og 2019–24, ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), finansiert av Justis- og beredskapsdepartementet. 11 mødre med innvandrerbakgrunn som har opplevd vold fra en majoritetsnorsk mann, ble intervjuet 2020–21 (studie 3) i prosjektet Vold mot kvinnelige migranter og flyktninger, gjennomført ved NKVTS, finansiert av Horizon 2020 og Norges forskningsråd. For nærmere beskrivelser av utvalg, se Bjørnholt (2021) og Bredal, Stefansen & Bjørnholt, 2022. For utdypende analyser av voldsutsattes erfaringer, se Bjørnholt 2019; 2020; Bjørnholt og Helseth, 2021; Helseth og Bjørnholt, 2023).